

Отримано: 05 березня 2023 р.

Прорецензовано: 20 березня 2023 р.

Прийнято до друку: 21 березня 2023 р.

e-mail: nataliaholikova62@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4157-1275>

Researcher ID: E-8455-2023

DOI: 10.25264/2519-2558-2023-17(85)-267-270

Голікова Н. С. Концептуалізація локального простору Києва в мові художньої прози ХХ століття. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 17(85). С. 267–270.

УДК: 811.161.2

Голікова Наталія Сергіївна,

доктор філологічних наук, професор кафедри української мови,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЛОКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ КИЄВА В МОВІ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті досліджено мовні засоби концептуалізації локального простору Києва в художній прозі двох видатних українських письменників ХХ ст. – В. Підмогильного і П. Загребельного. Зазначено, що вивчення вербалізованої константи локального простору міста є важливим питанням для інтегративної лінгвостилістики, когнітивної лінгвістики, концептології, лінгвокультурології тощо. Акцентовано на тому, що локально-просторова константа лінгвокультурного концепту-власної назви “Київ”, омовлена в художніх дискурсах митців, фіксує безліч урбан- та натуроб’єктів, які частково відбивають надзвичайно складну топографічно-координатну сітку реального міста. Студійовано систему урбанонімів – репрезентантів індивідуально-мовних картин світу прозаїків, у яких зафіксовано реалії того самого міста в різні історичні періоди. Із погляду лінгвостилістики проведено зіставний аналіз виражально-зображальних засобів ословлення мислеобразу “Київ” у романі “Місто” В. Підмогильного та в низці романів П. Загребельного. Простежено семантико-стилістичні та логіко-когнітивні трансформації внутрішніх форм власних назв, що в художньому дискурсі П. Загребельного еволюціонували від урбанонімів до концептем. Висновковано, що В. Підмогильний, «зануривши» головного персонажа Степана Радченка, сільську людину, в урбанізований простір з його антропогенним ландшафтом, одним із перших українських письменників початку ХХ ст. концептуалізував місто як визначальний чинник у цивілізаційно-історичному розвитку суспільства. У художньому дискурсі П. Загребельного численні лінгвоодиниці, що номінують ландшафт міста, віддзеркалюють філософію авторського світобачення Києва як унікального, споконвічно українського міста, яким воно постає і в національно-мовній картині світу.

Ключові слова: Київ, художній дискурс, локальний простір, концептосфера, концепт, концептема.

Nataliia Holikova,

Doctor of Philology, Professor of the Ukrainian Language,
Oles Honchar Dnipro National University

CONCEPTUALIZATION OF THE LOCAL SPACE OF KYIV IN THE LANGUAGE OF ARTISTIC PROSE OF THE 20TH CENTURY

The article examines the linguistic features of the conceptualization of the local space of the “Kyiv” mindset in the language of artistic prose by two outstanding Ukrainian writers of the 20th century. – V. Pidmohylnyi and P. Zahrebelnyi. Emphasis is placed on the fact that the local-spatial constant of the linguistic-cultural concept of the proper name “Kyiv”, reflected in the artistic discourses of artists, captures many urban and natural objects, which partially reflect the extremely complex topographical and coordinate grid of the real city. The system of urbanonyms, which represent the specifics of the individual and linguistic pictures of the world of novelists in terms of fixing the realities of the same city in different historical periods of its life, is studied. From the point of view of linguistic stylistics, a comparative analysis of expressive and figurative means of addressing the “Kyiv” mindset in the novel “The City” by V. Pidmohylnyi and in a number of historical novels and works about modernity by P. Zahrebelnyi was carried out. It is noted that the study of the verbalized constant of the local space of the city is an important issue not only for integrative linguistic stylistics, but also for cognitive linguistics, conceptology, linguistic and cultural studies, etc. The semantic-stylistic and logical-cognitive transformations of the internal forms of a number of proper names, which in P. Zahrebelnyi's artistic discourse have consistently evolved from an urbanonym to a concept have been traced. It was concluded that V. Pidmohylnyi, having “immersed” Stepan Radchenko, a rural man, in the urbanized space with its anthropogenic landscape, was one of the first Ukrainian writers of the beginning of the 20th century. conceptualized the city as a determining factor in the civilizational and historical development of society. In the artistic discourse of P. Zahrebelnyi, numerous linguistic units that nominate the real landscape of the city reflect the philosophy of the author's vision of Kyiv as a unique, originally Ukrainian city, as it appears in the national-linguistic picture of the world.

Keywords: Kyiv, artistic discourse, local space, conceptsphere, concept, conceptema.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвоукраїністиці, що стрімко розвивається як інтегративна наука, спостерігаємо неабиякий інтерес до вивчення категорії простору. Досі увагу дослідників привертають антонімічні концепти-локуси “місто” – “село”, які відбивають просторові уявлення тих чи тих етносоціумів і водночас становлять важливий квант знань про культурно-історичні цінності українського народу, про багатство його духовного світу. Дослідження вербалізованої константи логіко-семантичної опозиції, охудожненої в різножанрових письменницьких творах, є назрілим питанням для когнітивної лінгвістики, концептології, лінгвокультурології, соціолінгвістики, лінгвостилістики та інших мовознавчих галузей, оскільки на сторінках української літератури людина все частіше постає на вулицях міста-мегаполісу – визначального чинника в цивілізаційно-історичному розвитку суспільства.

Загалом у мові художніх творів мислеобрази “місто” – “село” являють собою розгалужені смислові конфігурації – макроконцепти, у межах яких первинні локуси розширюють свою “територію” завдяки численним метафоричним трансформаціям лінгвоодиниць, що їх вербалізують. Актуальною проблемою сучасної лінгвоукраїністики є подальший аналіз цих логіко-семантичних утворень з опертям на мовотворчість багатьох письменників. На нашу думку, полісегментну

будову макроконцепту “місто” насамперед окреслює один з його релевантних складників – концепт “Київ”, що найчіткіше структурований у мові художньої прози ХХ – початку ХХІ ст. як важливий лінгвокультурний фрагмент української національної картини світу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Категорія простору – це традиційний об’єкт для студіювання в різних мовознавчих галузях. Загальний огляд праць українських лінгвістів засвідчує, що останнім часом дослідницьке поле, у межах якого розглядають поняття “локальний простір”, розширюється, охоплюючи не лише власне мовні – лексико-семантичні, граматичні, стилістичні – характеристики локативів (Бачишина, 2013; Голікова, 2018; Городенська, 2000 та ін.), а й позамовні – прагматичні, когнітивні, семіотичні, комунікативні тощо – їхні ознаки (Богуцький, 2012; Голікова, 2021; Кардашук, 2009; Терехова, 2010; Ющенко, 2007 та ін.) в українській та інших європейських мовах.

Отже, саме поняття простору є багатовимірним, тому комплексний підхід щодо вивчення різних засобів його концептуалізації та вербалізації має бути перспективним і довготривалим. Інтегративного мовознавчого аналізу надалі потребує і той чи той концепт-локус у художньому дискурсі. Утім, логіко-семантичні утворення такого зразка поки що лише частково залучено до широкого контексту лінгвістичних досліджень. Когнітивну структуру концепту “Київ”, що в мові багатьох мистецьких творів репрезентована численними виражально-зображальними лінгвоодинаціями, так само цілком не опрацьовано.

Мета нашої наукової статті – дослідити специфіку індивідуально-авторської концептуалізації локального простору Києва в художніх дискурсах двох видатних українських письменників – В. Підмогильного (початок ХХ ст.) і П. Загребельного (середина ХХ – початок ХХІ ст.). Попри те, що життєві шляхи прозаїків реально не перетиналися, літературну творчість кожного з них свого часу концентрував саме Київ – місто, яке обидва письменники добре знали, безмірно любили й уповні відчували витончену субстанцію його глибинно-історичного духу.

Вибір проблеми зумовлений, по-перше, тим, що у своїх романах В. Підмогильний і П. Загребельний зафіксували назви багатьох внутрішньоміських об’єктів Києва 20–80-х рр. ХХ ст., деякі з яких із часом змінилися або зникли разом зі зникшими будівлями, перепланованими вулицями тощо; по-друге, така безцінна інформація про географію, архітектуру та духовно-культурні осередки столиці України – це історична пам’ятка для нащадків, що потребує лінгвістичної інтерпретації; по-третє, у низці романів під час мовного “портретування” міста письменники застосували важливий лінгвістичний прийом панорамного розгортання сюжету з урахуванням його реальних просторово-часових координат, які в художніх дискурсах прозаїків слугують основними логіко-семантичними осями концептуалізації мислеобразу “Київ”.

Виклад основного матеріалу дослідження. Простір, як і час та рух, є однією з найважливіших форм буття матеріального світу, що відбивається в людській свідомості у вигляді різноманітних локальних понять, які становлять смислову єдність. Кожен мовець по-своєму маркує і передає квант засвоєної ним інформації, що сформований на основі особистісного пізнання реального простору, сконцентрованого навколо того чи того ключового мислеобразу. Із давніх давен творцями ущільнено-колеритних концептосфер такого змісту були й залишаються майстри слова. У їхніх художніх творах лінгвоодинаці-локативи, які репрезентують відповідне поняття, неодмінно зазнають семантичних змін, нерідко набуваючи рис *концептем* – оцінно-текстових слововживань, що за рахунок трансформації конотативного елемента у структурі лексичного значення переходять з розряду мовних знаків до групи етнокультурних символів (Голікова, 2019: 304).

Місто Київ є тим феноменом, який насамперед концентрує історичну пам’ять українського народу. Загалом у художній літературі ословлено різні періоди розквіту / падіння “стольного града”. На нашу думку, на особливу увагу заслуговує лінгвообраз Києва ХХ ст., що концептуалізований у вертикальних контекстах індивідуально-авторської мовотворчості В. Підмогильного (роман “Місто”) та П. Загребельного (романи “Диво”, “Тисячолітній Миколай”, “Зло” (“День для прийдешнього”), “Розгін”, “Південний комфорт”).

У мовно-мозаїчній картині світу В. Підмогильного Київ 20-х рр. минулого століття загалом осмислено як ширше (родове) поняття “місто”, співвіднесене з видовими поняттями “людина”, “село”, “природа”, “локальний простір”, “мистецтво”, “література”. Попри те, що всі події, описані в художньому тексті, відбуваються на теренах саме Києва, у письменницькій візії поняття “місто” актуалізоване не як конкретний, а як загалом великий населений пункт, що постає епіцентром життєвих і психологічних колізій персонажів роману в умовах різноманітних змін на початку ХХ ст., пов’язаних, зокрема, із державною ідеєю “змички” міста і села. Наприклад: *В місто вливається свіжа кров села, що змінить його вигляд і істоту. І він* (Радченко) – *один із цієї зміни, що їй від долі призначено перемогти. Міста-сади, села-міста, заповідані революцією, ці дива майбутнього, що про них книжки лишили йому невиразне передчуття, в ту хвилину були йому близькі й збагненні* (Підмогильний, 1989: 41).

На сторінках роману В. Підмогильного місто Київ здебільшого впізнаємо за власними назвами реальних внутрішньоміських і географічних об’єктів: *...він минув окривконком і змінивши ходу на пустинній увечері ділянці Хрещатика між майданом Комінтерну й схилом вул. Революції [...]. Позаду шумів Хрещатий яр, праворуч лунала музика з Пролетарського саду, ліворуч шелестів людськими тінями Володимирський горб* (Підмогильний, 1989: 41); *...Степан насунув на чолі капелюха і непомітно дійшов до Сінного базару. Обминаючи його, вийшов на Велику Підвальну й спинився коло ґраток Золотоворітського скверу... Андрійський узвіз...* (Підмогильний, 1989: 235) тощо, деякі з яких із часом змінилися. Виділені слововживання та інші урбаноніми, що пронизують вертикальний контекст твору, в індивідуально-авторській концептосфері становлять розгалужене угруповання літературно-художніх онімів – репрезентантів локального простору Києва. Натомість у їхній семантиці майже не простежуються конотативні компоненти, що в тексті набувають асоціативно-символічних відтінків. Найчастіше вони окреслюють лише територію Києва – міста, концептуалізованого та вербалізованого в романі через призму світосприйняття Степана Радченка, сільського хлопця, який прагнув завоювати Київ, але спочатку опинився на маргінесах великого міста, що не хотіло його приймати.

У розмаїтому мовно-художньому світі П. Загребельного, навпаки, локальний простір Києва є тією смислово важливою віссю художньої оповіді, що пронизує всі поняттєві сфери лінгвокультурного концепту-власної назви “Київ”, пов’язуючи їх між собою. Наприклад, у розгалуженому лінійному контексті *Хвилясто здіймалися лагідні кийські узвишся, порозрізані спадистими ярами, і розжен такий вигин значився дивовижною храмовою спорудою: то Андрійська чудо-церква на*

краю *Старокиївської гори*, то, мов повстало з глибини тисячоліття візантійське видиво, *Денисівський монастир*, то схована в розхилку ярів коло самих ніг професора Шнурре *Кирилівська церква*, а далі, за *Подолом* і *Куренівкою*, за покритою низькими осінніми хмарами стародавнього *Оболонню*, сталево зблискував *Дніпро* і вгадувалася світла *Десна*, що зливалася з своїм древнім отцем. Яке чудо! (Загребельний, 2006: 75) зафіксовано низку локативів – власних назв, що репрезентують різні типи реального простору міста: теонімно-архітектурний (*Андріївська чудо-церква*, *Денисівський монастир*, *Кирилівська церква*), топонімний – гідронімний (*Дніпро*, *Десна*), оронімний (*Старокиївська гора*), мікротопонімний (*Поділ*, *Куренівка*, *Оболонь*).

Обсяг аналізованого концепту, що є наслідком багатогранної мислетворчості автора, уміщує, крім основного, об'єктивного, кванту знань про місто, ще й метафорично трансформовану інформацію про світ, пов'язаний з Києвом. Низку урбанонімів, які у вертикальному контексті мовотворчості прозаїка не лише оприявнюють локальний простір сучасного міста, зокрема Києва періоду Другої світової війни та повосенного часу, а й нерідко символізують мирне життя, безпеку, добро, сприймаємо й осмислюємо як концептеми, наприклад: ...*(Київ) був у його (Гордія Отави) коротких, уривчастих, страшних снах під холодними дощами, він був шершу великим, теплим, живим, всемогутнім і нерушимим, як стіна Оранти в Софійському соборі...* (Загребельний, 2006: 80); ...*на тім боці Дніпра, підсвічені прожекторами, сяяли золоті куполи Лаври, плавали в темному повітрі, над київськими вознями, над київськими лагідними горами, все-таки життя – чудесна річ...* (Загребельний, 1984: 237) тощо. У першому антитетичному висловленні функціонально виразний ампліфікаційний ряд епітетів *великий, теплий, живий, всемогутній, нерушимий*, який спонукає уважного, небайдужого читача до роздумів про вікову міць ніколи й ніким не скореного Києва, тому що в ньому є такі місця сили, як *Софійський собор* з його *Орантою*. У другому контексті як символ вічності Києва так само сприймаємо *Лавру*, що своїми дзвонами та сянням золотих куполів завжди освячувала й надалі благословлятиме українців на життя в добрі і злагоді.

До групи етнокультурних символів-концептем, які в художньому дискурсі П. Загребельного номінують різні архітектурно-географічні реалії сучасного Києва, належать найменування кількох внутрішньоміських об'єктів, а саме: *Софійський собор*, *Лавра*, *Хрещатик*, *міст імені Патона*. У мові романів письменника вони не лише смислово значущі, а й найуживаніші. Наприклад: *Отава пройшовся по кімнаті, став біля вікна. Сподівався, що побачить Київ, може, Хрещатик, а може, й Софію...* (Загребельний, 2006: 176); *Золоті бані Лаври, дрімотно-велична Софія, фантастичний Русанівський масив над дніпровською затокою, мальовничі натовпи на Хрещатику* (Загребельний, 2008: 128); *Темно зеленіють гори, а з-за них прискає в небо вмираюче сонце і лащить до золотих бань Лаври, і око спочиває на пластичних лініях мосту імені Патона, цього новітньо-індустріального доповнення лагідного ландшафту Києва* (Загребельний, 2008: 61) тощо. Лінгвокогнітивний аналіз проілюстрованих урбанонімів, що є важливими засобами концептуалізації локального простору Києва в індивідуально-мовній картині світу письменника, насамперед передбачає розгляд метафоричних схем семантичного перетворення їхніх внутрішніх форм. На нашу думку, функціональна релевантність концептем помітно підсилюється ще й завдяки застосуванню автором такого лінгвостилістичного прийому, як ущільнення того самого лінійного контексту кількома маркувальними лінгвоодинамиціями, що дає змогу вияскравити органічну єдність реалій сучасного міста, яке завжди “пам'ятає” свою історію.

Дослідження виразально-зображальних засобів ословлення мислеобразу “Київ” у романі “Місто” В. Підмогильного та в низці романів П. Загребельного передбачає проведення зіставного аналізу тих лінгвоодинамиць, семантика яких по-різному трансформується в мовомисленні прозаїків. Щодо цього нашу увагу привернула головна вулиця міста ...*Хрещатик, що вигинається звільна, повторюючи звивини древнього ручаю...* (Загребельний, 2004: 17). У творах П. Загребельного годонім фігурує в низці контекстів як назва вулиці, якою найчастіше ходять кияни, наприклад: *Отава пішов додому. Знову Хрещатику. Цікаво: скільки разів киянин, який мешкає в центрі, проходить за своє життя по Хрещатику?* (Загребельний, 2006: 271). Лексема набуває статусу концептеми в разі переосмислення її внутрішньої форми, у структурі якої визначальними постають семантичні компоненти ‘символ Києва’ та ‘оберіг міста’: *Ще зовсім недавно ми захоплювалися Хрещатикум. Війна принесла страшні нещастя Києву. Наші втрати були дуже тяжкі. Ми не могли йти вперед, не повернувши втраченого. Так був відбудований Хрещатик* (Загребельний, 2008: 60).

Якщо в мовомисленні П. Загребельного власна назва *Хрещатик* фігурує як символ невпинного руху містян, динамічного розвитку самого Києва, то в художньому дискурсі В. Підмогильного *Хрещатик* – це вулиця, що постала одним із бар'єрів на шляху селянина Степана Радченка в міський простір з усіма його чужими, але привабливими для хлопця реаліями, пор.: *З такими відрадними думками Степан непомітно дійшов до Хрещатика, відразу опинившись у гушці натовпу. Він озирнувся – і вперше побачив місто вночі. Він навіть спинився. [...] На цій широкій вулиці він здибався з містом віч-на-віч. Прихилившись до муру, притискуваний нахабними накотами юрби, хлопець стояв і дивився, блукаючи очима вздовж вулиці і не знаходив меж* (Підмогильний, 1989: 38). Крім того, привертає увагу аксіологічно протилежна характеристика скупчення людей на Хрещатику, пор.: *нахабні накоти юрби* (В. Підмогильний 1989: 38) ↔ *мальовничі натовпи на Хрещатику* (Загребельний, 2008: 128).

Висновки й перспективи подальших досліджень. В. Підмогильний одним із перших українських письменників початку ХХ ст. концептуалізував місто як визначальний чинник у цивілізаційно-історичному розвитку суспільства. У мові романів П. Загребельного урбаноніми відбивають філософію авторського світобачення Києва як споконвічно українського міста, яким воно постає і в національно-мовній картині світу. Перспективним вважаємо подальше студіювання мовно-виразальних засобів, що в індивідуально-мовній картині світу й інших письменників репрезентують мислеобраз «місто».

Література:

1. Бачишина О. Б. Лексика на позначення простору в романі В. Шевчука «Дім на горі». *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2013. Вип. 34. С. 19–21.
2. Богуцький В. М. Мовні моделі простору як культурно-національний феномен (на матеріалі української, англійської та іспанської мов). *Studia Linguistica : зб. наук. пр. / київ. Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка*. Київ, 2012. Вип. 6. С. 13–22.
3. Голікова Н. Мислеобраз “місто” в художньо-персональному дискурсі Валер'яна Підмогильного. *Культура слова*. Випуск 92. Київ : ВД Дмитра Бураго, 2021. С. 46–56.

4. Голікова Н. С. Мова художньої прози Павла Загребельного: від слова до концепту : монографія. Дніпро : Акцент ПП, 2018. 432 с.
5. Голікова Н. С. Художній дискурс П. А. Загребельного: лінгвокогнітивний і прагматистичний аспекти : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2019. 530 с.
6. Городенська К. Г. Акцентовані ознаки локативів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВЦ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2000. Вип. 23. С. 130–136.
7. Загребельний П. А. Диво : Роман. Харків : Фоліо, 2006. 638 с.
8. Загребельний П. А. Зло : Роман. Харків : Фоліо, 2008. 379 с.
9. Загребельний П. А. Південний комфорт : Роман. Харків : Фоліо, 2004. 351 с.
10. Загребельний П. А. Твори в двох томах. Том перший. Розгін. : роман. Київ : Дніпро, 1984. 550 с.
11. Кардашук О. В. Семантичне поле простору як фрагмент мовної картини світу. *Наукові праці. Серія : Філологія. Мовознавство*. Кіровоград, 2009. Т. 98. Вип. 85. С. 35–38.
12. Підмогильний В. П. Місто : Роман, оповідання / Упоряд. Р. Мовчан та В. Шевчука; Вст. сл. В. Шевчука; Приміт. Р. Мовчан. Київ : Молодь, 1989. 448 с.
13. Терехова С. І. Типи референції в системі просторових, часових та особових координат у їх мовній реалізації (на матеріалі української, російської та англійської мов) : монографія. Київ : Вид. КСУ; ТОВ “Альфа Реклама”, 2010. 340 с.
14. Ющенко М. П. Концептуалізація простору у французькій мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05. Київ, 2007. 22 с.

References:

1. Bachyshyna, O. B. (2013). Leksyka na poznachennya prostoru v romani V. Shevchuka «Dim na hori» [Vocabulary for designation of space in V. Shevchuk's novel «The House on the Mountain»]. *Naukovi zapysky. Seriya «Filolohichna» [Proceedings. «Philological» series]. Ostroh : Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya»*. Vyp. 34, S. 19–21.
2. Bohutskyi, V. M. (2012). Movni modeli prostoru yak kul'turno-natsional'nyy fenomen (na materialy ukrayins'koyi, anhliys'koyi ta ispan's'koyi mov). [Linguistic models of space as a cultural and national phenomenon (based on the material of the Ukrainian, English and Spanish languages)]. *Studia Linguistica : zb. nauk. pr. / kyiv. Nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv*, Vyp. 6. S. 13–22.
3. Holikova, N. (2021). Mysleobraz “misto” v khudozhn'o-personazhnomu dyskursi Valer'yana Pidmohyl'noho [The image of the “city” in the artistic and character discourse of Valerian Pidmohilnyi]. *Kul'tura slova [Word culture]*. Vypusk 92. Kyiv : VD Dmytra Buraha. S. 46–56.
4. Holikova, N. S. (2018). Mova khudozhn'oyi prozy Pavla Zahrebel'noho: vid slova do kontseptu : monohrafiya. [The language of the artistic prose of Pavel Zahrebelnyi: from the word to the concept: a monograph]. Dnipro : Aktsent PP. 432 s.
5. Holikova, N. S. (2019). Khudozhniy dyskurs P. A. Zahrebel'noho: lnhvokohnityvnyy i prahmastylystychnyy aspekty : avtoref. dys. ... d-ra filol. nauk : 10.02.01. [The artistic discourse of P. A. Zahrebelnyi: linguistic-cognitive and pragmatic aspects]. Kyiv, 530 s.
6. Horodens'ka, K. H. (2000). Aktsentovani oznaky lokatyviv [Accented signs of locatives]. *Naukovi zapysky. Seriya: Filolohichni nauky (movoznavstvo) [Proceedings. Series: Philological sciences (linguistics)]*. Kirovohrad : RVTs KDPU imeni Volodymyra Vynnychenka. Vyp. 23. S. 130–136.
7. Zahrebel'nyi, P. A. (2006). Dyvo : Roman. [Miracle: Novel]. Kharkiv : Folio, 638 s.
8. Zahrebel'nyi, P. A. (2008). Zlo : Roman. [Evil: Novel]. Kharkiv : Folio, 2008, 379 s.
9. Zahrebel'nyi, P. A. (2004). Pivdenny komfort : Roman. [Southern Comfort: Novel]. Kharkiv : Folio, 351 s.
10. Zahrebel'nyi, P. A. (1984). Tvory v dvokh tomakh. Tom pershyy. Rozhin: roman. [Works in two volumes. Volume one. Dispersal : a novel] Kyiv : Dnipro, 550 s.
11. Kardashchuk, O. V. (2009). Semantychne pole prostoru yak frahment movnoyi kartyny svitu. [The semantic field of space as a fragment of the linguistic picture of the world]. *Naukovi pratsi. Seriya : Filolohiya. Movoznavstvo [Scientific works. Series: Philology. Linguistics]*. Kirovohrad. T. 98. Vyp. 85, S. 35–38.
12. Pidmohyl'nyi, V. P. (1989). Misto : Roman, opovidannya / Uporyad. R. Movchan ta V. Shevchuka; Vst. sl. V. Shevchuka; Prymit. R. Movchan. [City: Novel, short story]. Kyiv : 'Molod'. 448 s.
13. Terekhova, S. I. (2010). Typy referentsiyi v systemi prostorovykh, chasovykh ta osobovykh koordynat u yikh movniy realizatsiyi (na materialy ukrayins'koyi, rosiys'koyi ta anhliys'koyi mov) : monohrafiya. [Types of reference in the system of spatial, temporal and personal coordinates in their linguistic implementation (on the material of the Ukrainian, Russian and English languages): monograph]. Kyiv : Vyd. KSU; TOV “Al'fa Reklama”, 340 s.
14. Yushchenko, M. P. (2007). Kontseptualizatsiya prostoru u frantsuz'kiy movi : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.05. [Conceptualization of space in the French language]. Kyiv, 22 s.